

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ОКСАНИ ВИНАР (ДО 80-РІЧЧЯ ВІД НАРОДЖЕННЯ)

Двадцять п'ятого березня 2008 р. виповнилося 80 років невтомній дослідниці мінералогії Волині, одній з авторів відомого в Україні і далеко за її межами “Мінералогічного словника”, кандидату геолого-мінералогічних наук, старшому науковому співробітникові відділу геохімії глибинних флюїдів Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України Оксані Миколаївні Винар (Стронській).

Народилася Оксана 25 березня 1928 р. в м. Львові. Її батько Микола Стронський брав участь у багатьох боях за волю і незалежність України в чині поручника, сотника УСС, а згодом – полковника УГА. У 1933 р. він трагічно загинув, осиротивши двох дочок.

Після закінчення університету в 1952–1955 рр. навчалася в аспірантурі на кафедрі мінералогії під керівництвом проф. Є. Лазаренка. У 1956 р. захистила дисертацію “Мінералогія пегматитов Західної Волини” і здобула науковий ступінь кандидата геолого-мінералогічних наук.

У 1955–1960 рр. працювала інженером у геологічній лабораторії факультету, де продовжувала вивчати разом з Є. Лазаренком, О. Матковським, В. Шашкіною, Г. Гнатівим мінералогію пегматитових утворень, поширених у долинах рік Случ і Корчик, та ефузивних порід басейну р. Горинь, а також інтрузивних порід кіровоградсько-житомирського й осницького комплексів. Результати цих досліджень узагальнені в монографії “Мінералогія вивержених комплексів Західної Волини” (Є.К. Лазаренко, О.І. Матковський, О.М. Винар та ін., 1960).

Цього ж року О. Винар описала вперше знайдений у пегматитах Західної Волині волокнистий мінерал, відомий у літературі як шилкініт. На підставі виконаних досліджень вона виявила аналогію між волокнистим мусковітом і шилкінітом та дійшла висновку про недоцільність вводити в мінералогічну термінологію назву шилкініт як новий самостійний мінерал. Цей термін запропонувала зберегти для морфологічного різновиду слюди – волокнистого мусковіту (Мінерал. зб. 1960. № 14).

Разом з О. Матковським Оксана Миколаївна переклала з російської підручник Г. Попова, І. Шафрановського “Кристаллографія” українською мовою, опублікований видавництвом Львівського університету 1959 р. Потреба такого перекладу була зумовлена тим, що для студентів підручника з кристаллографії українською мовою не було, якщо не брати до уваги “Курс кристаллографії” М. Шматька, виданий ще 1927 р., який значно застарів і став бібліографічною рідкістю.

У 1960–1970 рр. О. Винар працювала в університеті молодшим, а згодом старшим науковим співробітником Проблемної геохімічної лабораторії, яка 1963 р. перейменована на Проблемну лабораторію геохімії і глибинних тектонічних процесів. У той час О. Винар разом з П. Білоніжкою виконувала державну тему “Мінера-

логія і геохімія рідкісних і розсіяних елементів у родовищах калійних солей Передкарпаття”. У процесі дослідження піщаної фракції нерозчинних у воді залишків калійних соляних порід виявлено дуже рідкісний мінерал із групи борациту – чемберсит. Це була перша знахідка цього мінералу в СРСР і друга в світі (Докл. АН ССРСР. 1970. Т. 191. № 5).

Засідання на кафедрі мінералогії (зліва направо):
Н. Лиса, А. Сівкова, О. Винар, У. Феношина, С. Мартинова, 1957 р.

У ці роки О. Винар, крім вивчення мінералогії калійних солей Передкарпаття, багато уваги приділяла підготовці Мінералогічного словника. Ідея його написання виникла в проф. Є. Лазаренка, який тоді очолював Комісію з мінералогічної термінології та номенклатури Всесоюзного мінералогічного товариства і готував підручник з мінералогії українською мовою. Є. Лазаренко відчував гостру потребу в сучасній мінералогічній термінології взагалі й особливо в україномовній. Як згадує О. Винар у книзі “Академік Євген Лазаренко” (Львів, 2005), подібного словника ще не було, тому не було чіткого уявлення про характер роботи, обсяг і структуру словника. Через це доводилося декілька разів вносити зміни і поправки до текстової частини. Робота над словником тривала й після переїзду Є. Лазаренка 1969 р. до Києва. Тоді П. Білоніжці, як керівникові державної теми, де працювала О. Винар, потрібно було виявити певну гнучкість, щоб, незважаючи на заборону з боку керівництва геологічного факультету, дати їй змогу в робочий час працювати над складанням Словника.

У 1970 р. цю багаторічну капітальну працю завершено і передано у видавництво “Наукова думка”. Там виникла нова проблема. Рецензент акад. О. Поваренних у зауваженні написав: “Нет надобности доказывать о нецелесообразности подобного издания на украинском языке”. Академіка Є. Лазаренка активно підтримав акад. Л. Ткачук. Завдяки їхнім зусиллям Словник прийняли до друку, і 1975 р. він побачив світ.

Це унікальне видання містить понад 14 тис. назв мінералів і мінералогічних те-

рмінів, що були відомі в українській і зарубіжній літературі до 1974 р. До нього ввійшли загальні, місцеві, застарілі, помилкові й торговельні терміни. Словник тримовний: українсько-російсько-англійський з довідниковим матеріалом, який наведено українською мовою за енциклопедичним принципом (Мінералогічний словник. К., 1975). Цю книгу високо оцінили фахівці. Він і сьогодні є безцінним в Україні та за її межами. Аналогічного видання в Росії на той час не було. Мінералогі Росії звернулися з проханням до Є. Лазаренка і О. Винар перевидати його російською мовою. Словник було дещо доповнено, перекладено і передано в рукописному варіанті у московське видавництво “Недра”. Шефство за виданням словника було покладене на тодішнього міністра геології СРСР акад. О. Сидоренка. Проте ситуація змінилася, О. Сидоренко невдовзі залишив пост міністра, а Є. Лазаренко помер. Подальша доля російськомовного рукопису словника й досі не відома.

Візна сесія УМО в Дніпрорудному (зліва направо): О. Матковський, У. Феношина, Є. Лазаренко, О. Гасва, М. Братусь, О. Винар, 1977 р.

У 1970 р. з огляду на труднощі в роботі геохімічного відділу Проблемної лабораторії геохімії і глибинних тектонічних процесів Львівського університету Оксана Миколаївна перейшла на роботу в Інститут геології і геохімії горючих копалин АН УРСР у відділ геохімії глибинних флюїдів, який очолював відомий учений В. Калужний.

В Інституті О. Винар продовжувала вивчати мінералогію і фізико-хімічні процеси мінералоутворення в пегматитах і гранітоїдах Українського щита. Разом з Б. Ремешилом у пегматитах осницького комплексу Волині вперше було знайдено й описано парагенетичну асоціацію акцесорних рідкісноземельних фосфатів – чераліту, ксенотиму і смірновськіту (Минерал. сб. 1976. № 30. Вып. 2).

Разом з іншими працівниками Інституту О. Винар також досліджувала флюїдні вклучення у мінералах і мінеральних парагенезисах післямагматичних утворень Українського щита. Унаслідок досліджень вивчено термодинамічні та геохімічні параметри постмагматичних флюїдів як активних чинників мінералогенезису на прикладі гранітних пегматитів жильного типу, а також деяких гідротермальних жил

у гранітах. Визначено фізико-хімічні умови формування акцесорної рідкіснометалевої мінералізації в пегматитах, висвітлено особливості еволюції постмагматичного процесу мінералоутворення, з'ясовано генетичну залежність між характером прояву флюїдів і типом мінералізації. Результати цих досліджень узагальнені в монографії О. Винар, В. Калюжного, І. Наумка, О. Матвієнка "Мінералоутворюючі флюїди постмагматичних утворень гранітоїдів Українського щита" (К., 1987).

У 1986 р. О.Винар вийшла на пенсію. Її наукові праці з мінералогії Передкарпаття й Українського щита та Мінералогічний словник – це значний внесок у наукову скарбницю України.

Бажаємо Оксані Миколаївні Винар доброго здоров'я, довголіття, родинного благополуччя, удач і всіляких гараздів у житті.

П. Білоніжка, О. Матковський